

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (prvá komora)

z 23. novembra 2017*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Hospodárska súťaž – Slobodné poskytovanie služieb – Stanovenie minimálnej výšky odmeny profesijnou organizáciou advokátov – Zákaz priznať náhradu nižšej odmeny, ako je táto minimálna suma, daný súdu – Vnútroštátna právna úprava, ktorá považuje daň z pridanej hodnoty (DPH) za súčasť ceny služby poskytnutej pri výkone slobodného povolania“

V spojených veciach C-427/16 a C-428/16,

ktorých predmetom sú návrhy na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podané rozhodnutiami Sofijski rajonen sad (Okresný súd Sofia, Bulharsko) z 26. apríla 2016 a doručené Súdnemu dvoru 1. augusta 2016, ktoré súvisia s konaniami:

„ČEZ Elektro Bălgarija“ AD

proti

Jordanovi Kocevovi (C-427/16)

a

„FrontEx International“ EAD

proti

Emilovi Janakievovi (C-428/16),

SÚDNY DVOR (prvá komora),

v zložení: predsedníčka prvej komory R. Silva de Lapuerta, sudcovia C. G. Fernlund, J.-C. Bonichot, S. Rodin (spravodajca) a E. Regan,

generálny advokát: N. Wahl,

tajomník: M. Aleksejev, referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 1. júna 2017,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- „ČEZ Elektro Bălgarija“ AD, v zastúpení: K. Kral a K. Stojanova, splnomocnení zástupcovia,
- „FrontEx International“ EAD, v zastúpení: A. Grilihes, splnomocnený zástupca,

* Jazyk konania: bulharčina.

- cyperská vláda, v zastúpení: D. Kalli, splnomocnená zástupkyňa,
- Európska komisia, v zastúpení: L. Malferrari, I. Zalaguin a P. Michajlova, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálneho advokáta, že vec bude prejednaná bez jeho návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrhy na začatie prejudiciálneho konania sa týkajú výkladu článku 56 ods. 1 a článku 101 ods. 1 ZFEÚ, ako aj smernice Rady 77/249/EHS z 22. marca 1977 na uľahčenie účinného výkonu slobody právnikov poskytovať služby (Ú. v. ES L 78, 1977, s. 17; Mim. vyd. 06/001, s. 52) a smernice Rady 2006/112/ES z 28. novembra 2006 o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty (Ú. v. EÚ L 347, 2006, s. 1).
- 2 Tieto návrhy boli predložené v rámci sporov jednak medzi spoločnosťou „ČEZ Elektro Bālgarija“ AD a Jordanom Kocevom (C-427/16) a jednak medzi spoločnosťou „FrontEx International“ EAD a Emilom Janakievom (C-428/16) týkajúcich sa návrhov na vydanie platobného rozkazu vo veci náhrady odmeny advokáta a právneho poradcu.

Právny rámec

Právo Únie

- 3 Článok 78 prvý odsek písm. a) smernice 2006/112 stanovuje:

„Do základu dane sa zahrňajú aj tieto zložky:

a) dane, clá, odvody a poplatky s výnimkou samotnej [dane z pridanej hodnoty (DPH)],

...“

- 4 Podľa článku 1 ods. 1 prvého pododseku smernice 77/249:

„Táto smernica sa bude uplatňovať v rámci obmedzení a za podmienok v nej ustanovených na činnosť právnikov s ohľadom na nimi poskytované služby.“

Bulharské právo

- 5 § 78 Graždanski procesualen kodex (Občiansky súdny poriadok, ďalej len „GPK“) stanovuje:

„1. Žalobcom uhradené poplatky, trovy konania a odmeny advokáta, pokiaľ žalobca bol zastúpený advokátom, znáša žalovaný v rozsahu, v akom sa vyhovel návrhu.

...

5. Ak je odmena advokáta vyplatená niektorou zo strán vzhľadom na skutočnú právnu a faktickú zložitost' veci neprimerane vysoká, súd môže na návrh protistrany priznať náhradu nižšej sumy nákladov, pokiaľ ide o túto časť nákladov, ale táto suma nemôže byť nižšia ako minimálna suma stanovená v súlade s § 36 [Zakon za advokaturata (zákon o advokácii)].

...

8. Právnickým osobám a samostatne zárobkovo činným osobám súd prizná náhradu odmeny advokáta aj vtedy, keď boli zastúpení právnym poradcom.“

6 Podľa § 36 ods. 1 a 2 zákona o advokácii:

„1. Advokát alebo advokát členského štátu Únie má nárok na odmenu za svoju prácu.

2. Výška odmeny sa určí dohodou uzatvorenou medzi advokátom alebo advokátom členského štátu Únie a klientom. Táto suma musí byť primeraná a odôvodnená a nesmie byť nižšia ako suma stanovená nariadením Visš advokacki savet [(Najvyššia advokátska rada, Bulharsko)] pre predmetný druh služby.“

7 § 118 ods. 3 tohto zákona stanovuje:

„Za člena Najvyššej advokátskej rady môže byť zvolený člen advokátskej komory, ktorý ako advokát odpracoval najmenej 15 rokov.“

8 § 121 ods. 1 uvedeného zákona stanovuje:

„Najvyššia advokátska rada prijíma zákonom stanovené nariadenia a etický kódex advokátov.“

9 Podľa § 132 toho istého zákona:

„Disciplinárne previnenie je zavinené porušenie povinností vyplývajúcich z tohto zákona a etického kódexu advokátov, nariadení a rozhodnutí Najvyššej advokátskej rady a z rozhodnutí rád advokátov a valných zhromaždení, ako aj:

...

5. rokovanie o odmene platenej klientmi, ktorá je nižšia ako odmena stanovená nariadením Najvyššej advokátskej rady pre predmetný druh služby, s výnimkou prípadov, keď to umožňuje tento zákon a nariadenie.“

10 § 1 Naredba n° 1 za minimalnite razmeri na advokackite vāznagraždenia (nariadenie č. 1 o minimálnej odmene advokátov, ďalej len „nariadenie č. 1“) stanovuje:

„Výška odmeny za právnu pomoc poskytnutú advokátom sa dohodne slobodne na základe písomnej dohody s klientom, ale nesmie byť nižšia ako minimálna suma stanovená týmto nariadením pre predmetný druh pomoci.“

11 Z § 7 ods. 5 nariadenia č. 1 v spojení s § 7 ods. 2 bodom 1 tohto nariadenia vyplýva, že táto minimálna výška odmeny je v prípade takých vecí, o aké ide vo veci samej, 300 bulharských levov (BGN) (približne 154 eur).

12 § 2a doplňujících ustanovení uvedeného nariadenia stanovuje:

„V prípade advokátov, ktorí nie sú registrovaní na účely [Zakon za daněk varchu dobavenata stojnost (zákonn o dani z pridanej hodnoty)], výška odmeny nezahrňuje daň z pridanej hodnoty, zatiaľ čo v prípade registrovaných advokátov sa z odmeny stanovenej podľa tohto nariadenia vypočíta dlžná daň z pridanej hodnoty a považuje sa za neoddeliteľnú súčasť odmeny advokáta, ktorú má vyplatiť klient.“

Spory vo veci samej a prejudiciálne otázky

Vec C-427/16

- 13 ČEZ Elektro Bělgarija podala na vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, návrh na vydanie platobného rozkazu, ktorým sa domáhala, aby bola pánovi Kocevovi uložená povinnosť zaplatiť jej najmä sumu 60 BGN z titulu odmeny advokáta.
- 14 Keďže táto suma je nižšia ako minimálna suma stanovená nariadením č. 1, vnútroštátny súd pripomína, že rokovanie o odmene, ktorá je nižšia ako odmena stanovená uvedeným nariadením, predstavuje disciplinárne previnenie podľa zákona o advokácii. Aj keď je pravda, že v prípade, že odmena advokáta je vzhľadom na skutočnú právnu a faktickú zložitosť veci neprimerane vysoká, bulharské súdy môžu priznať náhradu nižšej sumy nákladov, pokiaľ ide o túto časť nákladov, pričom táto suma nemôže byť nižšia ako minimálna suma.
- 15 Vnútroštátny súd uvádza, že vec C-427/16 je odlišná od veci, v ktorej boli vydané rozsudky z 5. decembra 2006, Cipolla a i. (C-94/04 a C-202/04, EU:C:2006:758), ako aj z 19. februára 2002, Arduino (C-35/99, EU:C:2002:97). Bulharské právne predpisy totiž oprávňujú Najvyššiu advokátsku radu, ktorej všetci členovia sú advokáti zvolení spomedzi samotných advokátov, aby bez akéhokoľvek preskúmania zo strany verejných orgánov stanovila minimálnu odmenu.
- 16 Vnútroštátny súd v tomto ohľade spresňuje, že Najvyššia advokátska rada vystupuje ako združenie podnikov.
- 17 Napokon vnútroštátny súd dodáva, že podľa § 2a doplňujících ustanovení nariadenia č. 1 výška odmeny advokátov, ktorí nie sú registrovaní na účely zákona o dani z pridanej hodnoty, nezahrňuje DPH. V prípade registrovaných advokátov sa dlžná DPH vypočítava z odmeny a považuje sa za neoddeliteľnú súčasť odmeny, ktorú platí klient, pričom táto odmena sa týmto zvyšuje o sadzbu DPH 20 %. Dôsledkom tohto začlenenia DPH je, že na odmenu sa musí opätovne vzťahovať táto sadzba dane, keďže sa zmenil zdaniteľný základ. Vnútroštátny súd zastáva názor, že § 2a doplňujících ustanovení nariadenia č. 1 zamieňa pojmy „cena“ služby a „daň“ v zmysle článku 1 smernice 2006/112. Podľa neho tieto dva pojmy nemajú rovnaký základ ani rovnakého adresáta.

Vec C-428/16

- 18 V rámci návrhu na vydanie platobného rozkazu FrontEx International vnútroštátnemu súdu navrhla, aby pánovi Janakievovi uložil povinnosť zaplatiť jej najmä 200 BGN z titulu odmeny právneho zástupcu – zamestnanca.
- 19 Požadovaná suma je nižšia ako minimálna suma 300 BGN stanovená nariadením č. 1.
- 20 Vnútroštátny súd zastáva názor, že zamestnávateľia právnych poradcov vykonávajú činnosť, ktorá konkuruje advokátskej činnosti. Vzniká teda otázka zlučiteľnosti ustanovenia GPK zaručujúceho právny poradcom právo na odmenu advokáta so smernicou 77/249, ako aj s článkom 101 ods. 1 ZFEÚ.

- 21 Za týchto podmienok Sofijski rajonen sād (Okresný súd Sofia, Bulharsko) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky, ktoré sú v oboch veciach totožné:
- „1. Bráni článok 101 ods. 1 ZFEÚ (zákaz vylučovania, obmedzovania alebo skresľovania hospodárskej súťaže) § 36 ods. 2 [zákona o advokácii], podľa ktorého združenie podnikov vykonávajúcich slobodné povolanie (konkrétne Najvyššia advokátska rada) disponuje diskrečnou právomocou vopred stanoviť minimálnu výšku ceny služieb poskytovaných týmito podnikmi (odmena advokáta) na základe právomoci, ktorú mu štát zveril?
 2. V prípade kladnej odpovede na prvú otázku: Je § 78 ods. 5 *in fine* [GPK] (v časti, v ktorej toto ustanovenie nepripúšťa zníženie odmeny advokáta pod stanovenú minimálnu sumu) v rozpore s článkom 101 ods. 1 ZFEÚ?
 3. V prípade kladnej odpovede na prvú otázku: Je § 132 ods. 5 [zákona o advokácii] (vzhľadom na uplatnenie § 136 ods. 1 toho istého zákona) v rozpore s článkom 101 ods. 1 ZFEÚ?
 4. Bráni článok 56 ods. 1 ZFEÚ (zákaz obmedzenia voľného pohybu služieb) § 36 ods. 2 [zákona o advokácii]?
 5. Je § 78 ods. 8 [GPK] v rozpore s článkom 101 ods. 1 ZFEÚ?
 6. Je § 78 ods. 8 [GPK] v rozpore so smernicou [77/249] (pokiaľ ide o právo osôb, ktoré sú zastupované právnym poradcom, požadovať odmenu advokáta)?
 7. Je § 2a doplňujúcich ustanovení [nariadenia č. 1], ktorý pripúšťa, aby sa [DPH] považovala za neoddeliteľnú súčasť ceny služby poskytnutej v rámci výkonu slobodného povolania (pokiaľ ide o zahrnutie [DPH] ako neoddeliteľnej časti splatnej odmeny advokáta), v rozpore so smernicou [2006/112]?“
- 22 Rozhodnutím predsedu Súdneho dvora zo 14. septembra 2016 boli veci C-427/16 a C-428/16 spojené na spoločné konanie na účely písomnej časti konania, ústnej časti konania a rozsudku.

O prejudiciálnych otázkach

O prípustnosti

- 23 Európska komisia otvára otázku prípustnosti prvej až šiestej prejudiciálnej otázky.
- 24 Komisia poznamenáva, že súd nemá právomoc vydať platobný rozkaz znejúci na sumu, ktorá je vyššia ako skutočne zaplatená suma. Navyše tvrdí, že skutočnosť, že rokovanie o odmene, ktorá je nižšia ako minimálna suma stanovená nariadením č. 1, je disciplinárnym previnením, nepredstavuje podľa judikatúry Súdneho dvora platný základ na účely podania žiadosti o výklad v rámci prejudiciálneho konania.
- 25 V tomto ohľade treba rozlišovať medzi jednak prípustnosťou prvej až tretej, piatej a šiestej prejudiciálnej otázky a jednak prípustnosťou štvrtej prejudiciálnej otázky.
- 26 Po prvé, pokiaľ ide o prvú až tretiu, piatu a šiestu prejudiciálnu otázku, je potrebné pripomenúť, že v rámci spolupráce medzi Súdnym dvorom a vnútroštátnymi súdmi zakotvenej v článku 267 ZFEÚ prislúcha výlučne vnútroštátnemu súdu, ktorému bol spor predložený a ktorý musí prevziať zodpovednosť za vydávané súdne rozhodnutie, aby s prihliadnutím na osobitosti veci posúdil tak nevyhnutnosť prejudiciálneho rozhodnutia na to, aby mohol vydať svoj rozsudok, ako aj relevantnosť

otázok, ktoré kladie Súdnemu dvoru. Preto je Súdny dvor v zásade povinný rozhodnúť, ak sa predložené otázky týkajú výkladu práva Únie (rozsudok z 26. júla 2017, Persidera, C-112/16, EU:C:2017:597, bod 23 a citovaná judikatúra).

- 27 Z toho vyplýva, že pri otázkach týkajúcich sa výkladu práva Únie položených vnútroštátnym súdom v rámci právnej úpravy a skutkových okolností, ktoré tento súd vymedzí na vlastnú zodpovednosť a ktorých správnosť Súdnemu dvoru neprináleží preverovať, platí prezumpcia relevantnosti. Súdny dvor môže odmietnuť rozhodnúť o návrhu na začatie prejudiciálneho konania podanom vnútroštátnym súdom len vtedy, ak je zjavné, že požadovaný výklad práva Únie nemá nijakú súvislosť s realitou alebo predmetom sporu vo veci samej, ak ide o hypotetický problém alebo ak Súdny dvor nedisponuje skutkovými a právnymi podkladmi potrebnými na užitočné zodpovedanie položených otázok (rozsudok z 26. júla 2017, Persidera, C-112/16, EU:C:2017:597, bod 24 a citovaná judikatúra).
- 28 V prejednávanej veci z návrhov na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že odmena advokáta a právneho poradcu je súčasťou nákladov súvisiacich so spormi, o ktorých musí rozhodnúť vnútroštátny súd.
- 29 Preto nie je zjavné, že by požadovaný výklad práva Únie nemal žiaden vzťah k realite alebo predmetu sporu vo veci samej a že by išlo o hypotetický problém.
- 30 Okrem toho Súdnemu dvoru neprináleží vykladať vnútroštátne právo, pretože takýto výklad patrí do výlučnej právomoci vnútroštátnych súdov (rozsudok zo 14. júna 2017, Online Games a i., C-685/15, EU:C:2017:452, bod 45, ako aj citovaná judikatúra).
- 31 Otázka, či vnútroštátny súd môže vydať platobný rozkaz znejúci na výšku odmeny, ktorá je vyššia ako skutočne zaplatená suma, je teda otázkou vnútroštátneho práva, o ktorej Súdny dvor nemá právomoc rozhodovať a ktorej posúdenie prináleží výlučne vnútroštátnemu súdu konajúcemu o sporoch vo veci samej.
- 32 Z toho vyplýva, že prvá až tretia, piata a šiesta prejudiciálna otázka sú prípustné.
- 33 Po druhé, pokiaľ ide o štvrtú prejudiciálnu otázku, vnútroštátny súd sa pýta, či článok 56 ods. 1 ZFEÚ bráni takej vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, ktorá nedovoľuje advokátovi a jeho klientovi dohodnúť odmenu, ktorá je nižšia ako minimálna suma stanovená nariadením prijatým takou profesijnou organizáciou advokátov, akou je Najvyššia advokátska rada.
- 34 V tejto súvislosti v rozsahu, v akom sa položená otázka týka zlučiteľnosti právnych predpisov, o ktoré ide vo veci samej, s ustanoveniami Zmluvy o FEÚ v oblasti slobodného poskytovania služieb, je potrebné zdôrazniť, že tieto ustanovenia sa neuplatňujú na situáciu, ktorá sa vo všetkých ohľadoch obmedzuje len na vnútroštátnu sféru jedného členského štátu (rozsudok z 8. decembra 2016, Eurosaneamientos a i., C-532/15 a C-538/15, EU:C:2016:932, bod 45, ako aj citovaná judikatúra).
- 35 Súdny dvor rozhodol, že konkrétne skutočnosti, ktoré môžu vytvoriť súvislosť medzi článkami Zmluvy o FEÚ v oblasti slobodného poskytovania služieb a predmetom alebo okolnosťami sporu, v ktorom sa všetky okolnosti obmedzujú na vnútroštátnu sféru dotknutého členského štátu, musia vyplývať z rozhodnutia vnútroštátneho súdu (rozsudok z 8. decembra 2016, Eurosaneamientos a i., C-532/15 a C-538/15, EU:C:2016:932, bod 46, ako aj citovaná judikatúra).
- 36 V dôsledku toho v kontexte situácie, ktorej všetky okolnosti sa obmedzujú na vnútroštátnu sféru jedného členského štátu, prináleží vnútroštátnemu súdu, aby Súdnemu dvoru v súlade s požiadavkou článku 94 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora ozrejmil, akú súvislosť má spor, ktorý prejednáva, napriek jeho čisto vnútroštátnej povahe, s ustanoveniami práva Únie týkajúcimi sa základných slobôd,

na základe ktorej je požadovaný výklad v prejudiciálnom konaní nevyhnutný na vyriešenie tohto sporu (rozsudok z 8. decembra 2016, Eurosaneamientos a i., C-532/15 a C-538/15, EU:C:2016:932, bod 47, ako aj citovaná judikatúra).

- 37 V tomto prípade z návrhov na začatie prejudiciálneho konania nevyplýva, že by v rámci sporov vo veci samej existovali okolnosti vzťahujúce sa na účastníkov konania v týchto sporoch alebo ich aktivity, ktoré sa neobmedzujú na vnútroštátnu sféru Bulharska. Okrem toho vnútroštátny súd neuvádza, ako uvedené spory vytvárajú napriek ich čisto vnútroštátnej povahe súvislosť s ustanoveniami práva Únie týkajúcimi sa základných slobôd, na základe ktorej by bol požadovaný výklad v prejudiciálnom konaní nevyhnutný na vyriešenie týchto sporov.
- 38 Za týchto podmienok je potrebné konštatovať, že návrhy na začatie prejudiciálneho konania neposkytujú konkrétne informácie, ktoré by umožnili konštatovať, že na okolnosti sporov vo veci samej sa môže uplatňovať článok 56 ZFEÚ.
- 39 S ohľadom na predchádzajúce úvahy je potrebné konštatovať, že štvrtá otázka je neprípustná.

O prvej až tretej otázke

- 40 Svojou prvou až treťou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa majú článok 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ vykladať v tom zmysle, že bránia takej vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, ktorá jednak nedovoľuje advokátovi a jeho klientovi uzavrieť dohodu o odmene, ktorá je nižšia ako minimálna suma stanovená nariadením prijatým takou profesijnou organizáciou advokátov, akou je Najvyššia advokátska rada, a to bez toho, aby sa voči tomuto advokátovi viedlo disciplinárne konanie, a jednak nedovoľuje súdu priznať náhradu odmeny, ktorá je nižšia ako táto minimálna suma.
- 41 Z ustálenej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že hoci je nesporné, že článok 101 ZFEÚ sa týka iba správania podnikov, ale netýka sa zákonov alebo iných právnych predpisov členských štátov, nič to nemení na skutočnosti, že tento článok v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ zavádzajúcim povinnosť spolupráce medzi Úniou a členskými štátmi ukladá členským štátom povinnosť, aby neprijímali alebo nezachovávali v účinnosti opatrenia, a to ani vo forme zákonov alebo iných právnych predpisov, spôsobilé zmať potrebný účinok pravidiel hospodárskej súťaže, ktoré sa uplatňujú na podniky (rozsudok z 21. septembra 2016, Etablissements Fr. Colruyt, C-221/15, EU:C:2016:704, bod 43 a citovaná judikatúra).
- 42 K porušeniu článku 101 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ dochádza vtedy, ak členský štát nariaďuje alebo podporuje uzatváranie kartelových dohôd, ktoré sú v rozpore s článkom 101 ZFEÚ, alebo posilňuje účinky takýchto kartelov, alebo zbaví svoju vlastnú právnu úpravu jej štátneho charakteru tým, že deleguje zodpovednosť za prijatie rozhodnutí zasahujúcich do oblasti hospodárstva na súkromné subjekty (rozsudok z 21. septembra 2016, Etablissements Fr. Colruyt, C-221/15, EU:C:2016:704, bod 44 a citovaná judikatúra).
- 43 To neplatí v takej situácii, keď sú sadzby stanovené pri dodržaní zákonom stanovených kritérií vo verejnom záujme a keď orgány verejnej moci nedelegujú svoje právomoci schvaľovať alebo stanovovať sadzby na súkromné hospodárske subjekty, aj keď zástupcovia hospodárskych subjektov nie sú v rámci výboru, ktorý tieto sadzby navrhuje, v menšine (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 4. septembra 2014, API a i., C-184/13 až C-187/13, C-194/13, C-195/13 a C-208/13, EU:C:2014:2147, bod 31).
- 44 Pokiaľ ide po prvé o otázku, či právna úprava vo veci samej nariaďuje alebo podporuje uzatváranie kartelovej dohody medzi súkromnými hospodárskymi subjektmi, je potrebné zdôrazniť, že Najvyššia advokátska rada je zložená len z advokátov volených samotnými advokátmi.

- 45 Sadzba stanovená profesijnou organizáciou však môže mať štátnu povahu, najmä ak sú členmi tejto organizácie odborníci nezávislí od dotknutých hospodárskych subjektov, ktorí majú zákonnú povinnosť stanoviť sadzby nielen so zreteľom na záujmy podnikov alebo združení podnikov daného odvetvia, ktoré zastupujú, ale aj všeobecný záujem a záujmy podnikov iných odvetví alebo užívateľov daných služieb (rozsudok zo 4. septembra 2014, API a i., C-184/13 až C-187/13, C-194/13, C-195/13 a C-208/13, EU:C:2014:2147, bod 34, ako aj citovaná judikatúra).
- 46 Aby sa zabezpečilo, že členovia profesijnej organizácie pri svojom konaní skutočne dodržiavajú všeobecný záujem, kritériá tohto záujmu musia byť stanovené zákonom dostatočne presne a musí existovať účinná kontrola a rozhodovacia právomoc štátu v poslednom stupni (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 4. septembra 2014, API a i., C-184/13 až C-187/13, C-194/13, C-195/13 a C-208/13, EU:C:2014:2147, bod 41).
- 47 V tomto prípade právna úprava dotknutá vo veci samej neobsahuje žiadne presné kritérium, ktoré by zabezpečovalo, aby minimálna výška odmeny advokáta stanovená Najvyššou advokátskou radou bola primeraná a odôvodnená pri dodržaní všeobecného záujmu. Konkrétne, táto právna úprava nestanovuje žiadnu podmienku zodpovedajúcu požiadavkám, ktoré uviedol Värhoven administratívne súd (Najvyšší správny súd, Bulharsko) vo svojom rozsudku z 27. júla 2016 a ktoré sa týkajú najmä prístupu občanov a právnických osôb ku kvalifikovanej právnej pomoci, ako aj nevyhnutnosti predchádzať akémukoľvek riziku zhoršenia kvality poskytovaných služieb.
- 48 Po druhé, pokiaľ ide o otázku, či bulharské orgány verejnej moci delegovali svoje právomoci v oblasti stanovenia minimálnej výšky odmeny advokátov na súkromné subjekty, zo spisu, ktorý má Súdny dvor k dispozícii, vyplýva, že jedinou kontrolou vykonávanou zo strany verejných orgánov vo vzťahu k nariadeniam Najvyššej advokátskej rady, ktorými sa stanovujú tieto minimálne sumy, je kontrola vykonávaná zo strany Värhoven administratívne súd (Najvyšší správny súd), ktorá sa obmedzuje na otázku, či sú tieto nariadenia v súlade s bulharskou Ústavou a právom.
- 49 Z toho vyplýva, že vzhľadom na neexistenciu ustanovení, ktoré by garantovali, že Najvyššia advokátska rada vystupuje ako oddelená časť verejnej moci slúžiaca všeobecnému záujmu, ktorá podlieha účinnej kontrole a voči ktorej sa uplatňuje rozhodovacia právomoc štátu v poslednom stupni, takú profesijnú organizáciu, akou je Najvyššia advokátska rada, je potrebné vtedy, keď prijíma nariadenia stanovujúce minimálnu výšku odmeny advokáta, považovať za združenie podnikov v zmysle článku 101 ZFEÚ.
- 50 Navyše na to, aby sa pravidlá Únie týkajúce sa hospodárskej súťaže uplatnili na právnu úpravu dotknutú vo veci samej, je potrebné, aby bola táto právna úprava spôsobilá obmedziť hospodársku súťaž v rámci vnútorného trhu (pozri analogicky rozsudok zo 4. septembra 2014, API a i., C-184/13 až C-187/13, C-194/13, C-195/13 a C-208/13, EU:C:2014:2147, bod 42).
- 51 V tomto ohľade je potrebné konštatovať, že stanovenie minimálnej výšky odmeny advokáta, ktorá sa na základe takej vnútroštátnej právnej úpravy, o akú ide vo veci samej, stala záväznou, pričom týmto stanovením sa bráni ostatným poskytovateľom právnych služieb stanoviť nižšie sumy odmeny ako tieto minimálne sumy, je porovnateľné s horizontálnym stanovením minimálnych povinných sadzieb (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 4. septembra 2014, API a i., C-184/13 až C-187/13, C-194/13, C-195/13 a C-208/13, EU:C:2014:2147, bod 43).
- 52 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy je potrebné konštatovať, že taká vnútroštátna právna úprava, o akú ide vo veci samej, ktorá jednak nedovoľuje advokátovi a jeho klientovi uzavrieť dohodu o odmene, ktorá je nižšia ako minimálna suma stanovená nariadením prijatým takou profesijnou organizáciou advokátov, akou je Najvyššia advokátska rada, a to bez toho, aby sa voči tomuto advokátovi viedlo disciplinárne konanie, a jednak nedovoľuje súdu priznať náhradu odmeny, ktorá je nižšia ako táto minimálna suma, je spôsobilá obmedziť hospodársku súťaž na vnútornom trhu v zmysle článku 101 ods. 1 ZFEÚ.

- 53 Je však potrebné uviesť, že právna úprava dotknutá vo veci samej, na základe ktorej sa stáva záväzným rozhodnutie združenia podnikov, ktorého cieľom alebo účinkom je obmedziť hospodársku súťaž alebo obmedziť slobodu konania účastníkov alebo jedného z nich, nepatrí nevyhnutne do pôsobnosti zákazu uvedeného v článku 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ (rozsudok zo 4. septembra 2014, API a i., C-184/13 až C-187/13, C-194/13, C-195/13 a C-208/13, EU:C:2014:2147, bod 46).
- 54 S cieľom uplatniť tieto ustanovenia na predmetné prípady je totiž najprv potrebné zobrať do úvahy celkový kontext, v ktorom rozhodnutie predmetného združenia podnikov bolo prijaté alebo vytvára svoje účinky a konkrétnejšie jeho ciele. Následne je potrebné preskúmať, či reštriktívne účinky na hospodársku súťaž, ktoré z neho vyplývajú, sú nerozlučne spojené so sledovaním uvedených cieľov (rozsudky z 19. februára 2002, Wouters a i., C-309/99, EU:C:2002:98, bod 97; z 18. júla 2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, bod 53, ako aj zo 4. septembra 2014, API a i., C-184/13 až C-187/13, C-194/13, C-195/13 a C-208/13, EU:C:2014:2147, bod 47).
- 55 V tejto súvislosti treba preveriť, či obmedzenia, ktoré sú stanovené pravidlami, o ktoré ide vo veci samej, sú obmedzené na to, čo je nevyhnutné na zabezpečenie dosiahnutia legitímnych cieľov (rozsudky z 18. júla 2006, Meca-Medina a Majcen/Komisia, C-519/04 P, EU:C:2006:492, bod 47; z 18. júla 2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, bod 54, ako aj zo 4. septembra 2014, API a i., C-184/13 až C-187/13, C-194/13, C-195/13 a C-208/13, EU:C:2014:2147, bod 48).
- 56 Vzhľadom na spis, ktorý má Súdny dvor k dispozícii, však tento súd nemôže posúdiť, či takú právnu úpravu, o akú ide vo veci samej, ktorá nedovoľuje advokátovi a jeho klientovi dohodnúť odmenu, ktorá je nižšia ako minimálna suma stanovená nariadením prijatým takou profesijnou organizáciou advokátov, akou je Najvyššia advokátska rada, možno považovať za nevyhnutnú na dosiahnutie legitímneho cieľa.
- 57 Prináleží vnútroštátnemu súdu, aby s ohľadom na celkový kontext, v ktorom bolo nariadenie Najvyššej advokátskej rady prijaté alebo vytvára svoje účinky, posúdil, či vzhľadom na všetky relevantné dôkazy, ktoré má k dispozícii, možno pravidlá stanovujúce obmedzenia vo veci samej považovať za nevyhnutné na dosiahnutie tohto cieľa.
- 58 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy je potrebné na prvú až tretiu otázku odpovedať tak, že článok 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že taká vnútroštátna právna úprava, o akú ide vo veci samej, ktorá jednak nedovoľuje advokátovi a jeho klientovi uzavrieť dohodu o odmene, ktorá je nižšia ako minimálna suma stanovená nariadením prijatým takou profesijnou organizáciou advokátov, akou je Najvyššia advokátska rada, a to bez toho, aby sa voči tomuto advokátovi viedlo disciplinárne konanie, a jednak nedovoľuje súdu priznať náhradu odmeny, ktorá je nižšia ako táto minimálna suma, je spôsobilá obmedziť hospodársku súťaž na vnútornom trhu v zmysle článku 101 ods. 1 ZFEÚ. Prináleží vnútroštátnemu súdu overiť, či takáto právna úprava vzhľadom na jej konkrétne spôsoby uplatňovania skutočne zodpovedá legitímnym cieľom a či sú takto stanovené obmedzenia ohrozené na to, čo je nevyhnutné na dosiahnutie týchto legitímnych cieľov.

O piatej a šiestej otázke

- 59 Svojou piatou a šiestou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ a smernicou 77/249 vykladať v tom zmysle, že bráni takej vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, podľa ktorej právnickým osobám a samostatne zárobkovo činným osobám vnútroštátny súd prizná náhradu odmeny advokáta aj vtedy, keď boli zastúpení právnym poradcom.

- 60 V tomto ohľade postačuje konštatovať, že na uvedenú právnu úpravu nemožno hľadieť tak, že nariaďuje alebo podporuje uzatváranie kartelových dohôd, ktoré sú v rozpore s článkom 101 ZFEÚ, alebo že posilňuje účinky takýchto dohôd.
- 61 Článok 101 ods. 1 ZFEÚ preto nebráni takej vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, podľa ktorej právnickým osobám a samostatne zárobkovo činným osobám vnútroštátny súd prizná náhradu odmeny advokáta, keď boli zastúpení právnym poradcom.
- 62 Okrem toho, keďže smernica 77/249 neobsahuje žiadne ustanovenie upravujúce náhradu odmeny poskytovateľov právnych služieb priznávanú súdom, je potrebné konštatovať, že uvedená vnútroštátna právna úprava nepatrí ani do pôsobnosti smernice 77/249.
- 63 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy je potrebné na piatu a šiestu otázku odpovedať tak, že článok 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ a smernicou 77/249 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni takej vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, podľa ktorej právnickým osobám a samostatne zárobkovo činným osobám vnútroštátny súd prizná náhradu odmeny advokáta, keď boli zastúpení právnym poradcom.

O siedmej otázke

- 64 Svojou siedmou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či sa má smernica 2006/112 vykladať v tom zmysle, že bráni takej vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, podľa ktorej je DPH neoddeliteľnou súčasťou odmeny zaregistrovaných advokátov, čo vedie k tomu, že na túto odmenu sa uplatní dvojité zdanenie z titulu DPH.
- 65 V súlade s článkom 78 prvým odsekom písm. a) smernice 2006/112 základ dane zahŕňa najmä dane, clá, odvody a poplatky s výnimkou samotnej DPH.
- 66 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že podľa judikatúry Súdneho dvora zásada daňovej neutrality vlastná spoločnému systému DPH bráni tomu, aby zdanenie podnikateľských činností zdaniteľnej osobe so sebou prinášalo dvojité zdanenie (pozri v tomto zmysle rozsudky z 23. apríla 2009, Puffer, C-460/07, EU:C:2009:254, bod 46, a z 22. marca 2012, Klub, C-153/11, EU:C:2012:163, bod 42).
- 67 Keďže vnútroštátny súd v tomto prípade v návrhu na začatie prejudiciálneho konania vo veci C-427/16 konštatoval, že účinkom vnútroštátnej právnej úpravy vo veci samej je dvojité zdanenie odmeny advokáta na účely DPH, právna úprava tejto povahy nie je v súlade s článkom 78 prvým odsekom písm. a) smernice 2006/112, ani so zásadou daňovej neutrality, ktorá je vlastná spoločnému systému DPH.
- 68 Za týchto podmienok je potrebné na siedmu otázku odpovedať tak, že článok 78 prvý odsek písm. a) smernice o DPH sa má vykladať v tom zmysle, že bráni takej vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, podľa ktorej je DPH neoddeliteľnou súčasťou odmeny zaregistrovaných advokátov, ak to má za následok dvojité zdanenie tejto odmeny na účely DPH.

O trovách

- 69 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (prvá komora) rozhodol takto:

1. Článok 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že taká vnútroštátna právna úprava, o akú ide vo veci samej, ktorá jednak nedovoľuje advokátovi a jeho klientovi uzavrieť dohodu o odmene, ktorá je nižšia ako minimálna suma stanovená nariadením prijatým takou profesijnou organizáciou advokátov, akou je Visš advokackí savet (Najvyššia advokátska rada, Bulharsko), a to bez toho, aby sa voči tomuto advokátovi viedlo disciplinárne konanie, a jednak nedovoľuje súdu priznať náhradu odmeny, ktorá je nižšia ako táto minimálna suma, je spôsobilá obmedziť hospodársku súťaž na vnútornom trhu v zmysle článku 101 ods. 1 ZFEÚ. Prináleží vnútroštátnemu súdu overiť, či takáto právna úprava vzhľadom na jej konkrétne spôsoby uplatňovania skutočne zodpovedá legitímnym cieľom a či sú takto stanovené obmedzenia ohrozené na to, čo je nevyhnutné na dosiahnutie týchto legitímnych cieľov.
2. Článok 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ a smernicou Rady 77/249/EHS z 22. marca 1977 na uľahčenie účinného výkonu slobody právnikov poskytovať služby sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni takej vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, podľa ktorej právnickým osobám a samostatne zárobkovo činným osobám vnútroštátny súd prizná náhradu odmeny advokáta, keď boli zastúpení právnym poradcom.
3. Článok 78 prvý odsek písm. a) smernice Rady 2006/112/ES z 28. novembra 2006 o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty sa má vykladať v tom zmysle, že bráni takej vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, podľa ktorej je daň z pridanej hodnoty neoddeliteľnou súčasťou odmeny zaregistrovaných advokátov, ak to má za následok dvojité zdanenie tejto odmeny na účely dane z pridanej hodnoty.

Podpisy